

דבר תורה לשבת

מאת הרב גור גלון

פרשת וישב - האור שמתוך החושך

הגמרא בשבת מביאה בתוך סוגיית חנוכה מאמר שעוסק בפרשתנו, שעל פניו, נראה לא קשור כלל לחנוכה, ורק בגלל שאומרו הובא במאמר שקשור להלכות חנוכה מובא מאמר זה, אבל קשה לומר שזוהי הסיבה היחידה, ולא הגיוני שמאמר נכנס ללא הקשר, ורבים ניסו לבאר את עניינו של המאמר הקשור לפרשתנו לחנוכה, ואנסה להציג הסבר לסמיכות זו, ואגב, הסבר זה להעמיד את אחד היסודות החשובים שישנם בהתקדמות האדם, העם והעולם.

ונתחיל בהבאת דברי הגמרא בשבת:

ואמר רב כהנא דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרב תנחום מאי דכתיב: 'זהבור ריק אין בו מים', ממשמע שנא: 'זהבור ריק' איני יודע שאין בו מים? אלא מה ת"ל 'אין בו מים', מים אין בו, אבל נחשים ועקרבים יש בו.

מהכפילות "ריק" - "אין בו מים", מבינים חז"ל שבעצם יש בבור דברים אחרים: נחשים ועקרבים.

אך אם נעמיק בדרשה נראה שחז"ל רצו לומר עקרון יסודי: שלעיתים שאין, בעצם יש.

ראיה להבנה זו הם דברי חז"ל שהלכו באופן מפורש בדרך זו, ונביא כמה דוגמאות.

דרשה זו מופיעה פעמים רבות בדברי חז"ל. נתבונן בכמה דוגמאות, וננסה להבין את עומק הדרשה.

על שרה נאמר: "ותהי שרה עקרה אין לה ולד". דרשו על כך חז"ל במדרש:

א"ר לוי בכל מקום שנאמר 'אין לה' - הוה לה (יש לה):

'ותהי שרה עקרה אין לה ולד' הוה לה 'וה' פקד את שרה וגו'

'ויהי לפנינה ילדים ולחנה אין ילדים' והוה לה (שם) 'כי פקד ה' את חנה ותהר ותלד וגו'

'ציון היא דורש אין לה' והוה לה (ישעיה נ"ט) 'ובא לציון גואל' (שם נ"ד)...

המדרש מביא מקומות רבים בהם נאמר אין, ובעצם כן היה.

הזוה"ק דורש דרשה זו בכיוון שונה במקצת:

1 הסבר זה מבוסס על דברים של הרב יהושע וייצמן.

רב מתיבתא אמר, כתוב, 'ותהי שרה עקרה אין לה ולד'. ממה שאמר 'ותהי שרה עקרה', אני יודע שאין לה ולד, למה כתוב, 'אין לה ולד'. אלא כך אמר רב מתיבתא, בנים לא היתה מוליד, אבל היתה מוליד נשמות, בדבקות התשוקה של ב' צדיקים אלו, היו מולידים נשמות לגרים.

הזוה"ק מסביר, שאמנם ולד גשמי לא היה לשרה, אך וולדות רוחניים אכן נוצרו כתוצאה משותפותם של אברהם ושרה.

גם במישור ההלכתי, דורשים חז"ל את ה'אין' כ'יש', לדוגמה:

על הפסוק שנאמר באמה עבריה: "ויצאה חנם אין כסף", אומרת הגמרא:

מגלן דמיקניא בכסף וכסף דאבוה הוא אמר רב יהודה אמר רב דאמר קרא 'ויצאה חנם אין כסף' אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר ומאן ניהו אב.

מזה שנאמר בפסוק שאין כסף לאדון שקנה את האמה, מבינה הגמ' שיש כסף לאדון אחר, כלומר שהאב מקבל את כסף הקידושין של בתו.

מהי משמעות הדברים? מדוע דורשים חז"ל שכל מקום שנאמר 'אין', בעצם 'יש'?

ה'יש', המציאות אותה אנו חשים ומרגישים, בנויה כך שאנו מסוגלים בחושינו וברגשותינו לקבלה.

העולם הרוחני, שהוא מקורו של העולם הגשמי, מוגדר כ'אין', כיון שאיננו משיגים אותו.

'אין' הוא בעצם 'יש' עליון, שמרוב גדלותו ונפחתו, איננו יכולים להשיגו. ענין זה הוא יסודי מאד בהבנת היחס בין הדברים הרוחניים והעליונים לדברים הגשמיים, הנתפסים על ידינו.

יחס דומה נמצא בין אור לחושך. בהשגתנו, כאשר ישנו חושך, הרי זה מכיוון שאין אור. האור עליון יותר מהחושך. אולם, בהבנה פנימית יותר, הדברים הפוכים.

כך כותב הרב מרגליות:

דע כי יסוד מוסד הוא ביד בעלי הקבלה הפנימית כי ענין החושך והאור הרמוזות בתורה האמיתית אינה כמו שאנו מרגישים בהם בחוש ראותינו, אבל הדבר בהפך, כי האור המוחש אצלנו בעולם ההגבלה הוא חושך והחושך המוחש אצלנו הוא אור, וביאור זה כי כבר ידעת כי האור העצום שנגלה ביום הראשון מי משפלים בלעדי השי"ת יוכל לסבלו, כי זהו סוד מאמרם שלא היה העולם כדאי להשתמש בו כי אין ישתמשו בעלי החושך בהפוכו וכו'.

והנה זה האור העצום השאיר אחריו ברכה חוט ממנו להאיר על הארץ, וזה הנשאר נקרא חשך בערכו, ובבחינת הנבראים הסובלים אותו נקרא אור, כי האור הראשון נקרא חשך בעיני הנבראים כי לא יסבלוהו, אמנם הנמשך ממנו הוא חשך בערכו נקרא אור כי מתוכו ירגישו אור, והוא דמיון המסך המושם לפני אור השמש כדי להביט בעין השמש, כי המביט בעין השמש, ישוב בעיניו חשך.

האור הרוחני העליון הוא כל כך גבוה, עד שאנו איננו מסוגלים לקלוט אותו, שכן אור חזק מידי מסנוור את עינינו, ועל כן הוא נדמה בעינינו כחושך. כדי שנוכל לקלוט את האור ולהשתמש בו, הוקטן האור, והושב מאחורי מסך, וכך, כאשר בעצם ישנו חושך מבחינת העולם העליון, אנו רואים זאת כאור.

כשהכתוב מציין את ה'אין' הרי זה רומז ליש עליון, שמרוב עליונותו אין לנו את הכוחות והחושים להבינו ולראותו, ודווקא אותו ה'אין' הוא המקור העליון ל'יש' המצוי בעולם וזו בחינת 'יש מאין'.

עלינו לחפש בעקבות ה'אין' ולמצוא איזה 'יש' נולד ממנו בעולם או לאיזה יש הוא רומז.

בתקופות קשות, בהם נדמה שהכל חשוך, עלינו לזכור שהחושך זה הוא סימן לאור גדול, ועלינו לרומם את השגותינו כדי לקלוט את האור הגדול שהתקופה מזמנת לנו.

ויותר מכך, החושך בעצמו הוא היוצר את האור, הקושי בעצמו מוליד את הישועה – עת צרה היא ליעקב וממנה יוושע', כי ברגע שיש חושך, שהכול חרב, נפתחים לאור גדול יותר שיופיע בעולם.

וזהו הסוד הגדול של חנוכה, שמתוך הגזירות והצרות מתוך עומק החושך התגלה אור גדול, דווקא ה'אין' הוליד 'יש גדול'.

חג חנוכה נחגג בימים החשוכים והקרים ביותר בשנה, בסוף החודש בו גם הלבנה מסתלקת, אך בתוך כל החושך והקור, ומתוך כל החושך והקור, מתגלה אור חדש שמאיר ומשנה את העולם, כדברי הגר"א מלמד:

ובאותה השעה שהשמש הולכת ושוקעת, והחושך מתפשט על הארץ, והלילה הארוך מטיל את צילו המאיים והקר, יוצאים יהודים ונרות בידם, ומדליקים את נרות החנוכה. ומסמלים בזה את האמונה היהודית האדירה שפורצת את כל המחשכים.

ועל פי דברינו זה לא רק למרות החושך, אלא בגלל ובזכות החושך, ונסיים בדברי הרב קוק שמסליך את הדברים גם לאדם הפרטי בכותבו:

"כשאדם מרגיש בעצמו ריקניות גמורה, ורואה שאיננו כלום, ונפשו משתוחחת בקרבו מרוב דכאותה ומראה אפסותה, ידע כי ישועת ד' קרובה להאיר לו, ומדה טובה מרובה ממדת פורענות, ואם לפני שבר גאון, לפני גדולה ואורה, דכאות רוח וענוה פנימית".

"לפי אותה המידה שהאדם אינו מוצא בעצמו כל ערך, אם הוא מכיר את אפסיותו, או מה שהוא עוד יותר גרוע מאפסיות – את מומיותו המוחלטה, הרי הוא חוזר לחידוש צורתו. שואב הוא ממקור הראשית, ועומד במקום האורה המוחלטת".

"כשמרגיש אדם שהוא עלוב, ריקני, אין לו איל רוחני, ונופל הוא ומתמוטט, ידע שאור גדול מוכן לפניו"

יהי רצון שנזכה לגלות מכל חושך את האור הגדול!